matyti apie 0,2 cm skersmens grėžtos skylutės žymė.

Apie 65 cm gylyje dėmė išnyko. Jos šiaurės vakariniame ir pietrytiniame galuose atsirado 65 ir 71 cm skersmens dvi dubens pavidalo skersinio pjūvio duobės, kurias pietinėje pusėje jungė apie 35 cm pločio griovelis. Duobių gylis iki 80 cm nuo esamo žemės paviršiaus. Jos užpildytos tokia pat tamsios spalvos žeme, su gausiais degėsiais ir suanglėjusios medienos gabaliukais.

Rastas kultūrinis sluoksnis su dėmėmis ir duobėmis bei kultūriniame sluoksnyje aptikta geležies gargažė (Kv .B-17) leidžia daryti prielaidą, jog ištirtame plote buvusi ankstyva senovės gyvenvietė.

Vytautas Daugudis

VILNIAUS PLIKOJO KALNO ARCHEOLOGINIAI KASINĖJIMAI

1991m. Lietuvos MA LII tęsė Vilniaus Plikojo (Trijų Kryžių) kalno archeologinius kasinėjimus, pradėtus 1988-1989m. (žr. ATL 1988 ir 1989m.V. 1900. P. 127-130). Pietrytiniame jo aikštelės pakraštyje ištirtas 115m^2 plotas, kur aptikta įvairialaikių, daugiausia gynybinių įtvirtinimų liekanų, gulėjusių vietomis net po užpiltos žemės 2-3,5m storio sluoksniu. Kultūrinis sluoksnis tyrinėtoje vietoje gerokai apardytas 1831 metais ant šio kalno statant carinę tvirtovę bei Antrojo pasaulinio karo apkasus. Tyrinėtoje vietoje ryškiau išsiskyrė 3 pagrindiniai kultūrinio sluoksnio horizontai.

Apatiniajame tamsios žemės, maišytos su smulkiais angliukais, 10-15 cm storio sluoksnyje aptikta sudegusių pirminių kalvos įtvirtinimų bei jų vidinėje pusėje buvusių atvirų židinių liekanų. Įtvirtinimai buvę įrengti pačiame tuometinės kalvos viršūnės pakraštyje, per 7,5m į vakarus nuo dabartinio jos krašto. Atrodo, jog tai buvo apie pločio, greičiausiai dviguba gynybinė užtvara, kurią, atrodo,

sudarė abiejuose jos pakraščiuose tarp statmenai į žemę tam tikrais tarpais sukaltų stulpelių išilgai kloti 10-15 cm skersmens rąsteliai, sutvirtinti nedideliais (2x3x5-8x10x1 cm) akmenimis. Tarp užtvaros liekanų pastebėta ir smulkiu angliukų bei pelenų. Galimas dalykas, jog tai yra gynybinė sienos viršuje buvusio kažkokio perdengimo ar stogo pėdsakai.

Užtvaros vidinėje pusėje, aptiktos net 4 atviro tipo židinių vietos. Jie buvę įrengti daugiausia ovalo formos, iki 1,5m skersmens ir 0,5m gylio įdubimuose, kurie buvo užpildyti juodos žemės, maišytos su smulkiais angliukais bei pelenais, sluoksniu. Pastarajame rasta įvairių gyvulių kaulų ir keletas smulkių lipdytų puodų šukelių neryškiai brūkšniuotu paviršiumi. Be to, židinių aplinkoje bei tarp užtvaros liekanų aptikta šiek riek įvairių titnago skelčių ir nuoskalų. Minėti duomenys rodo, kad I tūkst. pr. Kr. ant šio kalno buvusi įtvirtinta gyvenvietė, priklausiusi vienai baltų šeimyninei bendruomenei.

I m. e. tūkst. kultūrinio sluoksnio horizontas tyrinėtoje vietoje buvo labai suardytas statant čia mediną pilį. Prieš statant pilį buvo kruopščiai išlyginta aikštelė. Po to ten užpiltas 0,3-1,3m storio smėlingos žemės sluoksnis, kartu praplečiant kalvos aikštelę. Tuomet būsimo pilies gynybinio pylimo vietoje, ant minėto smėlio sluoksnio, buvo klojamos storokų rąstų skeltos, atrodo, grubokos lentos. Dauguma jų klota skersai būsimo pylimo. Po to ant minėto klojinio jau buvo plūkiamas molis, kuris sutvirtintas keturkampiais, iš kampuose sukirstų, 20-30 cm skersmens rąstų, karkasais. Šiuo metu išlikusios šio pylimo dalies aukštis jo vidinėje pusėje - apie 2m, o plotis prie pagrindo - 10-20m. Pylimo viršuje pastebėti dvigubos, apie 2m pločio medinės gynybinės sienos pėdsakai. Vidinėje pylimo pusėje buvęs apie 3m pločio ilgas statinys, greičiausiai suskirstytas į atskiras nedideles patalpėles. Viena šio statinio siena rėmėsi į pylimą, o kita - buvo atsukta į aikštelę.

Statinio sienos buvo padarytos iš gulščių rąstų, klotų tarp statmenai į žemę įkastų, iki 35cm skersmens stulpų. Statinio lubų medinį karkasą dengė apie l0cm storio plūkto molio sluoksnis, palaikąs jame šilumą bei saugojąs nuo gaisro, priešų puolimų metu.

Aprašyto pilies gynybinio įrenginio vidinėje pusėje buvo aptikta keletas ankstyvesnių žiestų puodų šukelių. Tai leistų aptartąją pilį skirti II m.e. tūkst. pačiai pradžiai.

Trečiajam laikotarpiui, greičiausiai XIII-XIVa., priklauso paskutiniosios, toje vietoje stovėjusios medinės pilies liekanos. Sudegus minėtajai piliai, jos vieta vėl buvo atitinkamai išlyginta ir ten taip pat vėl užpiltas 0,2-0,5m storio smėlingos žemės sluoksnis, kartu dar labiau praplečiant kalvos aikštelę. Paplatintas ir vėl paaukštintas tokiu pat būdu, kaip ir ankščiau, plūktas molio pylimas. Dabar jo aukštis vidinėje pusėje 3,5m, o plotis prie pagrindo - iki 16-17m. Pastebėtina, kad ant smėlingo, pastarajam pylimui pilti paruošto žemės sluoksnio klotos jau kiek storesnių, iki 40cm skersmens rąstų skeltos lentos, kurių buvo išliką 1-l,5cm storio medienos sluoksneliai. Be to, šio pylimo vidinis šlaitas dar tvirtintas ir vidutinio dydžio 5x8x15-12x20x25cm akmenimis. Jo išorinėje pusėje, jau prie pat šlaito, dar buvęs moliu išplūktas apie lm gylio ir 2m pločio viršuje griovys, už kurio- kalvos šlaito viršutinėje dalyje išlikusi 4-5m pločio ir 3-5cm storio plūkto molio juosta, sustiprinusi tą šlaitą. Ant šio pylimo viršaus taip pat stovėjusi panaši į minėtąją dviguba medinė gynybinė siena, apkrėsta, kaip ir ankstesnioji, storoku molio sluoksniu, kurio viena pusė buvo baltinta kalkėmis. Sienos viduje, ant pylimo viršaus, buvęs apie lm pločio praėjimas, greičiausiai reikalingas pilies gynėjams. Pastebėta, kad aukštesnėje sienos dalyje, pylimo viršūnėje, minėtasis praėjimas pasuko kalvos šlaito link. Nuo šios vietos gynybinė siena pamažu nuolaidėjo į abi puses. Visa tai rodo, kad ten greičiausiai buvęs pilies bokštas, pro kurį vedęs vienas iš pilies išėjimų.

Paskutiniajam šios pilies naudojimo laikotarpiui priklauso ir vėlyvesnioji žiesta keramika, kurios dalis puošta horizontalių lygiagrečių ir banguotų linijų ornamentu. Jos čia rasta, kaip ir kitų daiktų, palyginti nedaug, kadangi 1991 m. tyrinėjimai apėmė tiktai pilies gynybinius įrenginius ir nepalietė jos gyvenamosios bei ūkinės dalių.

Kaip žinoma, pastaroji, rašytiniuose šaltiniuose Kreivąja vadinama pilis, buvo sudeginta 1390m. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių Vytauto ir Jogailos savitarpio karų metu, į vėliau nebeatstatyta.

Viršutiniame sluoksnio horizonte tyrinėtoje kalno dalyje aptikti XVI-XVIIIa. sodybvietės pėdsakai, kuriuose surinkta to meto glazūruotų koklių dalių, plytų nuolaužų ir kt.

Jonas Genys

ŽARDĖS PILIAKALNIO GYVENVIETĖS

1990-1991 m. Klaipėdos PRPI archeologinė ekspedicija, talkinant Klaipėdos Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus bendradarbiams, tyrinėjo ir žvalgė archeologinius paminklui pietinėje Klaipėdos miesto dalyje, dešinėje Smiltelės pusėje. Prieš šiuos tyrinėjimus buvo žinomas į archeologinių paminklų sąrašą įtrauktas Žardės piliakalnis su papilio gyvenviete bei atokiau esantis, dabar jau ištirtas Bandužių kapinynas (paminklai, esantys kairėje Smiltelės pusėje, čia neaptariami).

Ištyrus apie 500 m^2 plotą, buvo aptiktos dar 3 atviro tipo gyvenvietės, be abejonės, įėjusios į Žardės piliakalnio kompleksą. 0,7 km į šiaurę nuo jų aptikta geležies lydymo krosnelė. Bendras naujai rastų gyvenviečių plotas užimi apie 12,6 ha. Nors žvalgyta didelė teritorija, iš atsitiktinių radinių lokalizuoti žinomo Kuncų senkapio nepavyko.

Piliakalnio papilys. Čia ištirti trys plotai (150 m^2). Plote